

KLEIO

Uitgave van de VGN
Jaargang 65
Juli 2024

Voor docenten geschiedenis en staatsinrichting

4

- Emancipatie op de **Olympische Spelen**
- Met **minifiguren** verhalen vertellen
- De didactische kant van **Assassin's Creed Odyssey**

De brugklas

Creatieve lessen en goede werkvormen

Het belangrijkste is dat een minifiguur een mooi, spannend, inspirerend of fascinerend verhaal met zich meebrengt dat aansluit bij de geschiedenislessen in de klas. Daarom valt de keuze soms ook op een gebeurtenis of verhaal, om vervolgens een belangrijk figuur die hier onderdeel van is na te maken. Een goed voorbeeld is Achilles om over de *Ilias* van Homerus te kunnen vertellen. Verder ontstonden er minifiguren uit pure persoonlijke interesse. Na het lezen van Juliet Barker ontstond bij mij een fascinatie voor de Honderdjarige Oorlog, met name de macht van de Engelse boogschutters tijdens de Slag bij Agincourt (1415).^{3,4} Zo kreeg Henry V een plek op de tijdlijn om meer te kunnen vertellen over deze periode.

Door leerlingen actief mee te nemen in het proces van het maken van de minifiguren kwamen ze zelf steeds vaker met suggesties. 'Meester, het verhaal van Hugo de Groot is superbelangrijk voor de geschiedenis en je kunt hem heel gaaf namaken door hem in een boekenkist te zetten.' Of: 'Meester, wist je dat Ada Lovelace de allereerste programmeur ooit was? Die moet er echt bij!' Deze personen hebben uiteindelijk daadwerkelijk de tijdlijn gehaald.

Van Achilles tot Hugo de Groot

Niet veel later kwam de vraag uit de klas of er vaker lessen konden komen met minifiguren. De spoeling van historische figuren die door LEGO zelf zijn gemaakt is dun, dus besloot ik om de minifiguren zelf te maken. Dat brengt wel een uitdaging met zich mee, namelijk een historisch figuur met details zo accuraat mogelijk namaken van een beeldhouwwerk, schilderij of foto en een minifiguur maken dat dezelfde verwondering opwekt als de Romeinse legionair. Het maken van minifiguren is daarom een zorgvuldig proces met urenlang zoeken op het internet naar de juiste torso's, gezichtsuitdrukkingen en accessoires. Regelmatig is het nodig om specifieke onderdeeltjes te laten bedrukken, zodat Rembrandt van Rijn bijvoorbeeld de *Nachtwacht* vasthoudt.

Buiten de canon

Langzamerhand kwamen er steeds meer minifiguren. Nadat ik er ongeveer dertig had gemaakt, ontstond het idee om de minifiguren in de klas te zetten in de vorm van een tijdlijn. Ik heb de minifiguren ingedeeld in de tijdvakken van de Nederlandse Canon. Dit maakt dat leerlingen ze in het juiste tijds-perspectief kunnen plaatsen. Veel van de minifiguren die op de tijdlijn staan, komen namelijk niet voor in de kerndoelen van het primair onderwijs of de Nederlandse Canon. Deze keuze was bewust en had twee oorzaken. Ten eerste de methode.

'Het maken van minifiguren is een zorgvuldig proces met urenlang zoeken op internet naar de juiste torso's en accessoires'

Als de methode al uitgebreid aandacht besteedt aan een bepaald historisch figuur, is een minifiguur van deze persoon niet per definitie een toevoeging aan de les.

Ten tweede zijn de kerndoelen en de Canon van Nederland niet zaligmakend. In het primair onderwijs is het natuurlijk belangrijk dat er een duidelijke richtlijn is voor wat kinderen minimaal moeten weten. In de dagelijkse praktijk valt het mij echter op dat methodes zich ►

¹ Kendall Haven, *Story Proof: The Science Behind the Startling Power of Story* (Libraries Unlimited, 2007); Beth M. Casey, Nicole Andrews, Holly Schindler, Joanne E. Kers, Alexandra Samper & Juanita Copley, 'The Development of Spatial Skills Through Interventions Involving Block Building Activities'. In: *Cognition and Instruction* 26-3 (2008); Meike Oostermeijer, Anton J.H. Boonen & Jelle Jolles, 'The relation between children's constructive play activities, spatial ability, and mathematical word problemsolving performance: a mediation analysis in sixth-grade students'. In: *Frontiers in Psychology* 5 (2014).

² Kris Verbeeck, *Rekenen, maar dan anders!* (KPC Groep, 2008).

³ Juliet Barker, *Agincourt: Henry V and the Battle That Made England* (Little, Brown Book Group, 2006).

⁴ Juliet Barker, *Conquest: The English Kingdom of France, 1417-1450* (Harvard University Press, 2009).

Links: Hugo de Groot. Foto: Daniel Ponsen. Daarnaast: Ada Lovelace en Henry V. Foto: Dick Sijsma.

Rechts: Het minifiguur van de Romeinse legionair.
Onder: Het minifiguur van Stephen Hawking.
Foto's: Dick Sijsma.

vaak beperken tot wat leerlingen minimaal moeten weten. Ze gaan niet dieper op de stof in dan nodig is, laat staan dat er vanuit een internationaal perspectief naar de historie wordt gekeken. Deels is dat te wijten aan het feit dat voor het basisonderwijs de zaakvakken geen beheersingsverplichting kennen.⁵ En doordat de Nederlandse Canon complexe historische onderwerpen vereenvoudigt, kan dit leiden tot het niet volledig begrijpen van de complexiteit en de nuances van het verleden.⁶

Henry VIII

De Canon van Nederland geeft zelf duidelijk aan dat de Canon 'geen einddoel, maar een startpunt' is en daar liggen verantwoordelijkheden en kansen voor leerkrachten. De spreuk van Goethe, 'In deskundigheid en beperking toont zich de meester', is hier mooi

van toepassing. Een leerkracht die het vakmanschap beheerst, brengt meer mee dan alleen het overbrengen van stof die in de methode staat. Dit is in het primair onderwijs soms knap lastig. Naast alle didactische en pedagogische kwaliteiten die van de leerkracht worden verwacht, moet de leerkracht op alle vakgebieden boven de stof staan om goed les te kunnen geven. Hierdoor kun je ook hoge verwachtingen hebben van de leerlingen.

Hoe kun je je geschiedenislessen dan zelf verdiepen? Op de tijdlijn staat bijvoorbeeld Henry VIII. Een les over de opkomst van het protestantisme wordt vaak verteld door middel van Erasmus en Luther. In de klas introduceer ik het protestantisme door het verhaal van het extravagante leven van Henry VIII en zijn zes vrouwen te vertellen. Zijn vurige wens om met Anne Boleyn te trouwen liet zien dat het wel degelijk mogelijk was om te breken met de Rooms-Katholieke Kerk (1534). Onbedoeld werkte dit in de rest van Europa de protestantse Reformatie in de hand.

Educatieve website

Door de jaren heen groeide het aantal minifiguren naar zeventig en was de tijdlijn tweeënhalve meter in lengte. Dat kwam mede doordat mijn vorige school overstapt was op thematisch onderwijs. Dit bood ruimte voor figuren als de Tyrannosaurus rex en natuurkundigen Marie Curie en Stephen Hawking. Deze brede benadering van historische onderwerpen

biedt niet alleen meer diepgang in de geschiedenislessen, maar inspireerde ook leerkrachten. Leerlingen merkten steeds vaker op dat ze de minifiguren thuis wilden laten zien en leerkrachten van andere scholen vroegen regelmatig of zij de volledige tijdlijn konden lenen voor gebruik in eigen klas. Om te kunnen voldoen aan deze vragen heb ik er in 2016 voor gekozen om een website te maken: geschiedenisinminifiguren.nl. Deze is ontworpen als verrijking op het bestaande lesmateriaal. Het doel is om de interesse en betrokkenheid van leerlingen en leerkrachten bij het geschiedsonderwijs te vergroten. In

Tijdlijn met minifiguren.
Foto: Jeanne-Pierre Jans.

de eerste jaren werd de website met veel enthousiasme ontvangen, ook al bevatte die slechts minimale achtergrondinformatie over de historische figuren. Daarom besloot ik om in 2022 te starten met een rigoureuze herontwerp van de site. Ik wilde de website niet alleen uitbreiden met nog meer figuren, maar vooral voorzien van veel informatie door middel van rijke teksten gecombineerd met betekenisvolle illustraties.

Lesvoorbereiding

Begin 2024 is de vernieuwde website gelanceerd, waarop meer dan honderd minifiguren te vinden zijn. Om het gebruik te vereenvoudigen zijn de minifiguren niet alleen ingedeeld per tijdvak, maar ook per categorie en land. Zo biedt de website meer aansluiting voor bijvoorbeeld thematisch onderwijs. Bovendien zijn er thema's gekozen die nog dieper ingaan op een bepaald onderwerp, zoals de kruistochten en de Olympische Spelen, en is er lesmateriaal te vinden. Aangezien sommige leerlingen moeite hebben met (online) lezen, zijn alle teksten ingesproken. Hierdoor is de website ook voor deze doelgroep toegankelijk. Inmiddels heeft de website maandelijks meer dan achtduizend bezoekers. Die komen zowel uit de bovenbouw van het primair onderwijs als de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Leerlingen gebruiken de website voor opdrachten tijdens de les of bij het maken van werkstukken en spreekbeurten. Leerkrachten moeten genoeg boven de stof staan, maar zoals Martin Bootsma zei in een lezing: 'Wat je niet weet, kan je ook niet onderwijzen.' De site helpt leerkrachten hierbij. Ze gebruiken deze in de les of als bron tijdens hun lesvoorbereidingen.

Nieuwe minifiguren

Ik ontvang vaak vragen over waarom bepaalde historische figuren niet op de tijdlijn en

website staan. Uiteraard gaat het primair om het verhaal, maar herkenbaarheid speelt nog steeds een cruciale rol. Dit kan bijzonder complex zijn, zoals mannen namaken op basis van portretten uit de Gouden Eeuw. Veel invloedrijke figuren uit deze periode zijn afgebeeld met zwarte kleding en een molensteenkraag. Hoewel dit typerend is voor de periode, maakt dit het veel lastiger om individuele personen onderscheidend na te maken. Daarnaast vereist elk figuur uitgebreid onderzoek, het schrijven van een begeleidend verhaal en het ontwerpen van een webpagina. Deze taken zijn arbeidsintensief en beperkt door praktische factoren zoals tijd, middelen en de beschikbaarheid van specifieke onderdelen. Toch kan ik dankzij de steun van donateurs en ambassadeurs de website steeds verder uitbreiden met nieuwe figuren. Het enthousiasme en de betrokkenheid van zowel leerlingen als leerkrachten is een belangrijke drijfveer.

In de loop van 2024 worden er nog minimaal vijftig minifiguren toegevoegd aan de website, waaronder Alexander de Grote, Hendrik Lorentz en Rosa Parks. Tevens geef ik bij zoveel mogelijk minifiguren suggesties voor passende jeugdliteratuur, wat aanzet tot verder lezen. Hier staat de inspiratie voor mooie

verhalen wederom centraal. Passende jeugdliteratuur kan op meerdere manieren ondersteunend zijn bij het leren.⁷ Mijn doel is dat de website verder ontwikkelt en een dynamische, relevante bron van historische educatie blijft voor iedereen. Dankzij een rijke wereldgeschiedenis vol prachtige verhalen is dit project namelijk nooit af. En de Romeinse legionair? Die heeft nooit op de tijdlijn of de website gestaan, aangezien de focus ligt op het exact namaken van historische figuren. Gelukkig kwam wederom een leerling met de oplossing: 'Meester, je kunt ook een

'Het enthousiasme en de betrokkenheid van zowel leerlingen als leerkrachten is een belangrijke drijfveer'

thema maken over de Romeinse legioenen. Zo ben je toch ook begonnen?' Zo heeft de Romeinse legionair na tien jaar eindelijk zijn eigen plek op de tijdlijn en de website gekregen. De gehele tijdlijn is op 22 juni te zien tijdens een sessie op researchEd. Verder is er voor de minifiguren een tentoonstelling in het Rijksmuseum van Oudheden tijdens de Maand van de Geschiedenis van 14 oktober tot 4 november 2024. ●

⁵ Martin Bootsma & Eva Naaijens, *Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs*. (Pica, 2023), pp. 26-27.

⁶ Bert van Oers, 'Historical Reasoning in the Primary Grades: Some Insights from the Netherlands'. In: *Theory & Research in Social Education*, 38(1) (2010), pp. 138-151.

⁷ Erik Meester, *Wetenswaardig* (Pica, 2021), pp. 165-166.

Links en rechts: De minifiguren van Marie Curie en Henry VIII. Foto's: Dick Sijsma. In het midden: Hendrik Lorentz. Foto: Daniel Ponsen.

